

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К.Д. УШИНСЬКОГО»

Факультет дошкільної педагогіки та психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Голова приймальної комісії

О. Я. Чебикін

О. Я. Чебикін 2017 р.

ПРОГРАМА

вступного фахового випробування з дошкільної педагогіки та фахових
методик при вступі на навчання для здобуття
освітнього рівня «Бакалавр»
на базі освітньо-кваліфікаційного рівня «Молодший спеціаліст»

Галузь знань: 01 Освіта

Спеціальність: 012 «Дошкільна освіта»

ОДЕСА - 2017 р.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступні тестові випробування, метою яких є перевірка навчальних досягнень студентів з нормативних дисциплін педагогічного циклу, проводяться з абітурієнтами, які мають рівень бакалавра та бажають отримати кваліфікаційний рівень спеціаліста або магістра.

Тести містять 3 варіанти завдань, які включають 30 питань з навчальних дисциплін «Дошкільна педагогіка», «Історія дошкільної педагогіки», «Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку», «Методика ознайомлення дітей з природою» та інших.

Програма вступних випробувань розроблена на основі Типових навчальних програм підготовки фахівців дошкільної освіти освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» і спрямована на виявлення рівня сформованості професійної компетентності випускників бакалаврату у відповідності до Державних стандартів вищої освіти.

Програма охоплює теоретичні основи виховання, навчання і розвиток дітей дошкільного віку та методичні питання організації життя і діяльності дошкільників, містить вузлові, принципово важливі проблеми сучасної дошкільної освіти.

Програма ґрунтується на класичних і сучасних психолого-педагогічних дослідженнях, даних суміжних наук, на сучасних концепціях дошкільного виховання, передовому педагогічному досвіду.

Визначено основні питання кожної навчальної дисципліни, які розкривають сутність, особливості та специфіку організації навчально-виховного процесу з дітьми дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу та сім'ї.

Відповіді абітурієнтів на теоретико-методичні питання допоможуть спрогнозувати результативність подальшого навчання студентів на вищому освітньо-кваліфікаційному рівні навчання.

Абітурієнти повинні показати:

- знання основних законів і закономірностей педагогічного процесу, способи його організації, фактори розвитку особистості тощо;
- оволодіння структурними компонентами, принципами, формами, методами, видами і засобами організації педагогічного процесу у сучасному ДНЗ;
- значення дошкільного дитинства для становлення особистості дитини;
- надбання світової педагогічної думки та педагогічних традицій українського народу;
- становлення і розвиток ідей дошкільної педагогіки, поглядів зарубіжних і вітчизняних педагогів, діячів дошкільної освіти.
- особливості виховання і навчання дітей раннього віку;
- особливості виховання і навчання дітей дошкільного віку;
- особливості психічного розвитку дітей раннього та дошкільного віку;
- шляхи здійснення гуманізації навчально-виховного процесу в ДНЗ;

- шляхи вивчення та врахування потреб й інтересів дітей в навчально-виховному процесі;
- оволодіння методами та прийомами організації й проведення занять з образотворчого мистецтва, музики, фізичного виховання, розвитку мовлення, математики та ін.

Оцінювання навчальних досягнень абітурієнтів проводиться відповідно до наступних критеріїв:

- повнота знань – вичерпна обізнаність за всіма темами курсу;
- усвідомленість – розуміння значення і можливостей застосування отриманих знань, у практичній учбовій і педагогічній діяльності;
- гнучкість – проявляється в умінні студента трансформувати знання з метою використання в нестандартних ситуаціях;
- систематичність – упорядкованість і послідовна ієрархія певної сукупності знань, розуміння зв'язків та взаємозалежності між педагогічними явищами й об'єктами.

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Дошкільна педагогіка

Дошкільна педагогіка як галузь педагогічних знань. Об'єкт, предмет, завдання дошкільної педагогіки. Основні поняття дошкільної педагогіки та їх специфічний зміст. Обґрунтування значення, місця і специфіки курсу «Дошкільна педагогіка» у загальному циклі педагогічних дисциплін. Значення дошкільного дитинства для розвитку особистості. Основні фактори розвитку дитини на етапі дошкільного дитинства.

Поняття «фізичне виховання», «фізичний розвиток», «фізична вдосконаленість» та ін. Становлення системи фізичного виховання дітей дошкільного віку. Мета, завдання, зміст, методи, засоби, форми організації фізичного виховання дітей дошкільного віку. Поняття «розумовий розвиток», «розумове виховання», «сенсорне виховання» та ін. Становлення і розвиток теорії розумового виховання дітей. Сенсорне виховання як основа розумового виховання дітей дошкільного віку. Мета, завдання, зміст, методи, засоби, форми організації розумового виховання дітей дошкільного віку.

Поняття «моральний розвиток», «моральне виховання», «моральні цінності» та ін. Становлення і розвиток теорії морального виховання дітей. Мета, завдання, зміст, методи, засоби, форми організації морального виховання дітей дошкільного віку.

Поняття «трудове виховання», «види праці дітей» та ін. Становлення і розвиток теорії трудового виховання дошкільників. Мета, завдання, зміст, засоби, форми організації трудового виховання дітей дошкільного віку. Становлення різних видів праці дітей. Умови виховання дошкільників у праці.

Поняття «естетичний розвиток», «естетичне виховання» та ін. Становлення і розвиток теорії естетичного виховання дошкільників. Мета,

завдання, зміст, методи, засоби, форми організації естетичного виховання дітей дошкільного віку.

Закономірності і структура педагогічного процесу у ДНЗ. Основні принципи організації педагогічного процесу у ДНЗ. Адаптація дітей до умов життя і виховання у ДНЗ. Особливості виховання і навчання дітей різних вікових періодів. Своєрідність організації педагогічного процесу у групах дітей раннього віку. Особливості розвитку і завдання виховання дітей середнього і старшого дошкільного віку. Організація педагогічного процесу у середніх і старших групах ДНЗ.

Поняття «дитяча гра», «провідний вид діяльності дитини», «предметно-ігрова діяльність», «творчі ігри», «режисерські ігри», «сюжетно-рольова гра», «театралізовані ігри», «будівельно-конструкційні ігри», «ігри з правилами», «дидактичні ігри», «рухливі ігри», «іграшка».

Гра – активний чинник виховання і розвитку культури дошкільника. Гра - провідна діяльність дитини, в якій відбувається її психічний розвиток. Історичне походження ігрової діяльності. Теорії походження гри К. Гроса, Ф. Бойтендайка, Ж. Піаже та їх послідовників. Сучасні дослідження про роль гри у формуванні особистості дитини. Класифікація дитячих ігор. Творчі ігри дошкільників, їх характеристика, типові особливості, структура, особливості керівництва ними у різних вікових групах ДНЗ. Створення умов для розвитку творчих ігор. Ігри з готовим змістом і правилами їх характеристика, типові особливості, структура, особливості керівництва ними у різних вікових групах ДНЗ. Створення умов для розвитку ігор з правилами. Іграшка – найважливіший засіб розвитку гри. Історія іграшки як предмету мистецтва і засобу виховання. Різновиди іграшок. Педагогічні вимоги до іграшок. Використання іграшки в педагогічному процесі. Краса і мудрість української народної іграшки.

Поняття «готовність дитини до шкільного навчання», «соціально-психологічна адаптація до школи». Прогресивні ідеї Я.А. Коменського, К.Д.Ушинського, Є.І. Тихеевої про підготовку дітей до школи. Дослідження цих проблем педагогами і психологами: А.В. Запорожець, Г.О. Люблінська, Л.А. Венгер, М.М. Безруких та ін.. Загальна та спеціальна підготовка дітей до навчання у школі., її сутність та зміст. Різні підходи сучасних вчених щодо готовності дитини до шкільного навчання. Готовність дитини до шкільного навчання як мета взаємодії ДНЗ, сім'ї та школи. Особливості виховної і навчальної роботи в старших групах ДНЗ. Основні завдання наступності в роботі ДНЗ і школи. Наступність у формах і методах навчання. Форми зв'язку ДНЗ та школи. Взаємодія вихователя і сім'ї на сучасному етапі. Типи сімей та сімейного виховання. Вихователь і батьки, мотиви взаємодії. Зміст та форми взаємодії ДНЗ і сім'ї.

Історія дошкільної педагогіки

Предмет і завдання історії педагогіки у структурі професійної підготовки фахівця в галузі дошкільної освіти. Методи історико-

педагогічного дослідження (конкретно-історичний, порівняльний, системно-структурний, ретроспективний аналіз педагогічних явищ, фактів і подій, статистична кореляція та ін.). Основні поняття курсу (педагогічна культура, всесвітній історико-педагогічний процес, дошкільна освіта, дошкільне виховання та ін.). Наукові підходи до вивчення генезису світового історико-педагогічного процесу (психологічний, цивілізаційний, біологізаторський, релігійний та ін.). Історія дошкільної педагогіки як складова історії розвитку теорії і практики педагогіки. Джерела історії дошкільної педагогіки як науки. Роль і місце курсу «Історія дошкільної педагогіки» у загальному циклі професійно-орієнтованих дисциплін.

Концепції походження виховання (еволюційно-біологічна і психологічна теорії). Етапи антропогенезу і розвиток виховних механізмів. Основні засоби передачі традиційної культури народу. Характер, зміст і організація виховання. Сімейне виховання. Основні форми виховання: колективне, родове, сімейне. Усна народна творчість у збереженні трансляції педагогічних традицій.

Я.А.Коменський – засновник наукової педагогіки. «Велика дидактика». Принцип природовідповідності, вікова періодизація та система шкіл (за Коменським). Класно-урочна система та принципи навчання Я.А. Коменського. Підручники Я.А. Коменського. Розробка теорії дошкільного виховання («Материнська школа»). Я. А. Коменський про значення, мету, зміст і методи початкового виховання, про підготовку дітей до школи. «Видимий світ в малюнках», його вплив на розвиток енциклопедичної літератури. Значення педагогічної спадщини Я.А. Коменського в розвитку світової педагогіки.

Розвиток педагогічної теорії в Західній Європі у XVIII ст. Педагогічні ідеї Дж.Локка. Джон Локк про виховання джентльмена, моральне, фізичне і розумове виховання. Погляди Локка на гру, іграшку, виховання дітей раннього віку. Вплив ідей Локка на розвиток педагогічної думки. Педагогічні ідеї французьких енциклопедистів (Д.Дідро, К.А.Гельвецій). Теорія дошкільного дитинства Ж.-Ж. Руссо. Ж.-Ж. Руссо про природне і вільне виховання. Періодизація дитинства, зміст виховання за періодами. Погляди Ж.-Ж. Руссо на фізичне, моральне, розумове виховання. Роль праці в становленні особистості. Літературно-педагогічний трактат «Еміль, або Про виховання», його значення в розвитку традицій вільного виховання. Філантропичний рух у Німеччині. Педагогічні погляди І.Базедова, Х.Зальцмана. Особливості організації перших «філантропів», їх роль у розвитку традицій суспільного виховання і навчання дітей дошкільного віку.

Педагогічна діяльність Й.Г. Песталоцці. Ідеї природовідповідного та розвивального навчання. Теорія елементарної освіти. Принципи виховання дітей дошкільного віку в сім'ї у педагогіці Й.Г. Песталоцці. «Книга матерів» Й.Г. Песталоцці, її значення у розробці програми розвитку дитини. Педагогічна теорія виховуючого навчання Й.Ф. Гербарта. Педагогічна концепція освіти Ф.А. Дістервега.

Ф.Фребель - організатор суспільних дошкільних закладів. Педагогічна концепція виховання і навчання дітей дошкільного віку в дитячому садку Ф.Фребеля. «Дарунки» Ф.Фребеля. «Дитячий садок» Історичне значення педагогічної спадщини Фребеля.

Основні напрямки «нового виховання»: психолого-антропологічний (В. Лай), медико-антропологічний (О.Декролі, М.Монтессорі), соціально-антропологічний (С.Френе), релігійно-антропософський (Р. Штейнер); їх вплив на розвиток педагогічної теорії. Теорія і практика виховання дітей дошкільного віку в системах Д. Дьюї, С.Холла.

Педагогічна діяльність М.Монтессорі щодо створення «Будинків дитини». Теорія самонавчання і самовиховання. Дидактичний матеріал, його значення в розвитку практики навчання в дошкільних закладах. Вплив і використання педагогічної системи М. Монтессорі в сучасних дошкільних закладах.

Загальна характеристика культури й освіти українського Відродження. Виникнення і розвиток братських шкіл в Україні та їх роль у формуванні національної самосвідомості та культури. Перші українські академії в Острозі і Києві. Особливості навчально-виховного процесу в Києво-Могилянській академії, її вплив на розвиток культури і освіти. Основні завдання козацької педагогіки. Українська педагогічна думка епохи відродження (Г. Смотрицький, Л. Зизанії, І. Борецький, П. Беринда, Є.Славинецький, Ф. Прокопович та ін.).

Педагогічні реформи Петра Великого і практика освіти в Україні. Просвітницька діяльність і педагогічні ідеї видатних українських вчених, письменників і громадських діячів кінця XVIII – першої половини XIX ст. (Г.С.Сковорода, О.В.Духнович, Т.Г. Шевченко, П. О. Куліш, М. І. Костомаров та ін.). Просвітницька діяльність і філософсько-педагогічні погляди Г. С. Сковороди. Педагогічні ідеї О. В. Духновича. В. Ф. Одоєвський про проблеми розумового виховання дошкільників. Педагогічна праця В. Ф. Одоєвського «Наука до науки. Книга дідуся Іриня».

Педагогічні ідеї К. Д. Ушинського у галузі дошкільного виховання і освіти. Ідеї народності виховання. Дидактичні принципи К. Д. Ушинського. К. Д. Ушинський про сімейне і суспільне дошкільне виховання, його завдання і зміст. Рідна мова як засіб навчання і виховання. Соціальна природа і виховна роль дитячої гри. Педагогічні праці К. Д. Ушинського («Рідне слово», «Людина як предмет виховання», «Дитячий світ» та ін.).

Педагогічні ідеї М.І.Пирогова. Педагогічні погляди І.Я.Франка. Роль громадсько-педагогічного руху 60-х р.р. (Київ, Москва, Петербург) в організації закладів дошкільної освіти. Педагогічна діяльність і погляди Є.М.Водовозової, А.С.Симонович, Є.І.Конрад, М.Свентицької, Н.Д.Лубенець. Створення теорії вітчизняного дошкільного виховання. Роль П.Ф.Лесгафта в розвитку дошкільної освіти особливості організації перших дитячих садків.

Педагогічна діяльність Є. І. Тихеєвої. Система роботи дитячих садків. Основи теорії сенсорного виховання та навчання рідної мови. Дидактичний матеріал Є. І. Тихеєвої. Л. К. Шлегер про зміст і методи виховання дітей дошкільного віку. Теорія «вільного виховання» К. М. Вентцеля. Педагогічна діяльність Г. Г. Ващенко.

Концепція національного дитячого садка С.Ф.Русової. Основні праці С.Ф.Русової в галузі дошкільного виховання («Дошкільне виховання», «У дитячому садку», «Теорія і практика дошкільного виховання», «Нові методи дошкільного виховання»). Роль ідей С. Ф.Русової у реформуванні сучасної освіти.

Типологія дошкільних закладів. Особливості підготовки педагогічних кадрів для дошкільних освітніх закладів. Використання зарубіжного досвіду в роботі дошкільних закладів. Діяльність перших з'їздів з дошкільного виховання (1919-1928 рр.). Перегляд змісту і методів роботи в дитячих садках. «Дошкільний підхід» кінця 20-х-початку 30 х рр. Робота над першими варіативними програмами виховання і навчання дітей дошкільного віку.

Педагогічна діяльність і концепція В.О.Сухомлинського. Гуманістичне виховання у педагогіці Сухомлинського. Підготовка дітей до шкільного навчання («Павлівська середня школа», «Твори для дітей»).

Розбудова національної системи дошкільного виховання. Сучасні концепції дошкільного виховання в Україні. Закон України «Про дошкільну освіту» (2001), Закон України «Про охорону дитинства» (2001), Базовий компонент дошкільної освіти (2012). Дослідження Л. В. Артемової, А. М. Богуш, З. Н. Борисової, О. Л. Кононко, Г. С. Костюка, В. К. Котирло та їх роль у розвитку системи суспільного дошкільного виховання. Типи і види дошкільних закладів загального і спеціального призначення. Дошкільні заклади як родинно-громадські установи.

Методика розвитку мовлення

Методика розвитку рідного мовлення – педагогічна наука, яка визначає науково-теоретичні засади розвитку мовлення дітей до школи. Вивчає специфіку педагогічної діяльності, спрямованої на керування мовленнєвим розвитком, розробляє, перевіряє і рекомендує зміст, форми, засоби, методи та прийоми розвитку мовлення дітей. Зміст методики розвитку мовлення як наукової дисципліни та її завдання: фундаментальні (дослідження процесів оволодіння дітьми рідною мовою, мовленням, мовленнєвим спілкуванням; вивчення закономірностей навчання рідному мовленню; визначення принципів та методів навчання), прикладні, розробка змісту роботи з формування мовленнєвих умінь і навичок; визначення умов, форм, засобів, методів і прийомів розвитку мовлення і обґрунтування методики розвитку мовлення.

Дошкільна лінгводидактика як наука. Предмет, об'єкт, зміст, завдання дошкільної лінгводидактики як навчальної дисципліни. Зв'язок дошкільної лінгводидактики з іншими науками, їх внесок у науку про навчання дітей раннього і дошкільного віку рідної мови. Мовлення в контексті дитячого розвитку.

Мова як суспільне явище, суспільний характер походження мови; мова як засіб спілкування; взаємозв'язок мови й мислення; слова й поняття. Роль чуттєвого досвіду в розвитку мовлення. Мовленнєва діяльність (Б. Баєв, І. Бодуен де Куртене, І. Зимняя, О. Леонтьєв, І. Синиця, Ф. де Соссюр). Мовна й мовленнєва компетенція. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дошкільників (А. Богуш, Ф. Сохін, В. Яшина).

Роль мови й мовлення в житті людини, у становленні та розвитку дитини як особистості. Розвиток мовлення дошкільника в соціальному та природному середовищі. Розвивальний потенціал мовленнєвого середовища дошкільного закладу і родини (А. Богуш, Т. Пироженко). Мовлення вихователя - чинник розвитку культури мовлення дитини.

Концепція мовної освіти дітей дошкільного віку в Україні. Сучасний етап розвитку вітчизняної та зарубіжної лінгводидактики.

Цілі і основні напрями роботи з розвитку мовлення дошкільників на різних етапах розвитку дошкільної освіти: навчання мови - розвиток мовлення - виховання мовної особистості. Зміст і завдання роботи з розвитку мовлення в сучасному дошкільному закладі. Базовий компонент дошкільної освіти про виховання мовної особистості. Базова програма та варіативні програми розвитку мовлення дітей. Характеристика засобів реалізації програми.

Значення мови в розвитку дітей раннього віку. Необхідність цілеспрямованого керівництва розвитком мовлення дітей з боку дорослих. Становлення мовленнєвої діяльності на першому році життя. Особливості розвитку мовлення дітей другого року життя. Базисна характеристика розвитку мовлення дітей третього року життя. Спілкування як важлива умова розвитку активного мовлення дітей. Огляд перших педагогічних праць з проблем розвитку мовлення і навчання дітей мови.

Загальне поняття про граматичну будову мови. Становлення граматичної будови мовлення в дітей. Закономірності засвоєння граматичних значень у дошкільному дитинстві. Зміст, завдання, умови і способи формування граматично правильного мовлення мовлення дітей першого, другого, третього років життя. Методика проведення спеціальних занять, застосування лексико-граматичних вправ та ігор із формування граматичної будови мови в повсякденному житті та на інших видах занять.

Оглядова характеристика мовлення дітей молодшого, середнього і старшого дошкільного віку. Передумови оволодіння зв'язним мовленням. Поняття зв'язного мовлення. Види зв'язного мовлення. Особливості засвоєння дітьми зв'язного мовлення. Сучасні дослідження проблеми розвитку зв'язного мовлення та технології навчання. Завдання і зміст розвитку діалогічного мовлення в дошкільному закладі. Вимоги до

організації повсякденних розмов вихователя з дітьми, їх тематика та зміст у кожній віковій групі. Методика проведення бесід і полілогів, їх структура. Способи активізації розумової та мовленнєвої активності дітей у ході бесід. Типи запитань до дітей. Вимоги до запитань та відповідей на запитання дітей. Навчання дітей розповіді на різних видах занять

Зміст, завдання і методика навчання дітей монологічного мовлення в дошкільному віці. Характеристика методів і прийомів навчання монологічного мовлення. Методика проведення занять з розвитку мовлення. Види занять, структура, специфіка проведення. Навчання розповідання за картинками, іграшками. Методика навчання дошкільників переказу літературних творів. Структура заняття і прийоми керівництва. Навчання дошкільників міркування. Запитання. Характеристика запитань та вимоги до них.

Специфіка занять з навчання дошкільників переказу. Вимоги до відбору текстів для навчання переказу. Особливості формулювання запитань по тексту художнього твору. Підвищення вимог до якості переказу дітей старшого дошкільного віку. Способи активізації розумової та мовленнєвої діяльності дітей на заняттях з навчання переказу.

Планування й облік роботи з розвитку мовлення в календарному, річному і місячних планах. Вимоги до планування занять з розвитку мовлення (спрямування, тематика, дидактичні цілі, динамічність, комплексний підхід до розв'язання завдань з розвитку мовлення на заняттях. Планування мовленнєвої роботи на інших видах навчально-ігрових та навчально-пізнавальних занять.

Мовлення як засіб і спосіб розуміння дитини. Цілі і завдання педагогічної діагностики рівнів розвитку мовлення дітей. Сучасні технології педагогічної діагностики в оцінці якості роботи ДНЗ з розвитку мовлення дітей.

Теорія та технологія підготовки дітей до грамоти та читання. Наступність роботи ДНЗ та школи з питань розвитку мовлення дітей. Наступність у працях учених. Наступність і перспективність мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку та учнів першого класу.

Особливості планування, організації та контролю роботи з розвитку мовлення в дошкільному закладі; зміст методичної роботи з підвищення кваліфікації педагогів, проведення педагогічної діагностики в напрямку мовленнєвого розвитку дітей. Плани проведення методичних консультацій для вихователів з урахуванням доцільно обраної теми; методи навчання, унаочнення матеріалів консультації.

Основи образотворчого мистецтва та методики керівництва образотворчою діяльністю дітей

Мистецтво як одна з форм суспільної свідомості, складова частина духовної культури людства, специфічний рід практичного-духовного освоєння світу. Мистецтво - спосіб цілісного суспільного виховання індивіда,

його емоційного й інтелектуального розвитку, прилучення до накопиченого людством досвідові, до вікової мудрості, до конкретних суспільно-історичних інтересів, ідеалів.

Види мистецтва і жанри як форми художньо-творчої діяльності людини. Три групи видів: 1) просторові - живопис, скульптура, графіка, архітектура, декоративно-прикладне, дизайн. 2) тимчасові - література; 3) просторово-тимчасові - театр.

Роль художнього образу при створенні мистецького твору.

Засоби виразності різних видів образотворчого мистецтва.

Специфіка жанрів: портрета, пейзажу, марини, натюрморту, побутового, батального, міфологічного, історичного, релігійного.

Колір. Теплі та холодні кольори. Основні і допоміжні кольори. Контраст і нюанс. Види контрасту за використанням: форми, розміру, кольорів, конфігурації.

Форма. Площина й об'єм. Світло та тінь – засоби моделювання трьохмірної форми.

Композиція як об'єднання окремих елементів у єдине ціле (ансамбль, комплекс). Виділення головного. Прийоми виділення головного - кольором, формою, незвичайним розташуванням. Основи композиції. Поняття метра і ритму. Ритмічний і метричний ряди, динамічність і статичність.

Зорові ілюзії при сприйнятті живопису. Геометричні схеми побудови сюжету у творах мистецтва. Схема аналізу картини.

Специфіка відображення світу в образотворчому мистецтві, його функції в соціумі, види, жанри та засоби виразності живопису, скульптури, архітектури, графіки та декоративно-прикладного мистецтва, оволодіння їх мистецтвознавчим аналізом, уміння визначати показники, за якими можна встановити цінність творів образотворчого мистецтва для художнього сприймання дітьми дошкільного віку. Роль мистецтва в суспільстві. Характеристика видів образотворчого мистецтва та їх виразні можливості в процесі створення художніх образів. Проблема художнього образу в образотворчому мистецтві. Архітектура як синтез візуальних мистецтв. Живопис, його види, засоби художньої виразності. Графічне мистецтво, його види. Специфіка виражальних засобів графічного мистецтва. Скульптура як вид образотворчого мистецтва. Різновиди скульптури. Декоративно-вжиткове мистецтво. Техніки, матеріали, засоби художньої виразності живопису, графіки, скульптури, декоративно-вжиткового мистецтва.

Художній образ є формою існування мистецтва і живий інструмент пізнання дійсності методом запропонованим автором твору (у тому числі й дитиною). Художній образ включає в себе композиційно-кольорову структуру живописного твору та відношення між предметами оточуючої дійсності, а також між ними і художником. Діти дошкільного віку створюють в своїх малюнках художній образ, в якому відображають життєві узагальнення в їх внутрішніх зв'язках і признаках. Основні показники художнього образу в дитячих роботах.

Види образотворчої діяльності: малювання, ліплення, аплікація, конструювання. Специфіка і завдання кожного виду діяльності. Розвиток у дитини творчості, інтелекту, моральних якостей на заняттях зображувальною діяльністю. Формування на спеціально організованих заняттях сенсорних здібностей, образних уявлень, сприйняття, рухових вмінь, оціночних суджень, самооцінки.

Організація різних видів образотворчої діяльності в групах раннього і дошкільного віку. Відбір і поєднання методів. Методика організації різних видів образотворчої діяльності в різновікових групах дітей дошкільного віку

Специфіка ліплення, її зв'язок зі скульптурою, образотворчі і виразні засоби. Роль у пізнанні предмета. Аналіз програм по розділу «Предметне ліплення» для кожної вікової групи. Способи ліплення: конструктивний, скульптурний, пластичний. Прийоми показу. Методика обстеження предмета. Тематика занять. Вимоги до добору об'єктів. Формування просторових уявлень про предмети.

Аплікація як вид образотворчого мистецтва. Виховні і естетичні якості аплікації. Види аплікації. Аналіз програм по розділу «Предметне ліплення» для кожної вікової групи. Тематика занять. Рішення технічних задач при роботі з ножицями. Методи навчання на заняттях аплікацією.

Конструювання в дитячому саду. Його види: за зразком, за умовами, за власним задумом. Зміст дитячого конструювання. Методика викладання конструювання в різних вікових групах дитячого саду. Конструювання з будівельних матеріалів. Використання природного матеріалу. Волокнисті матеріали. Робота з папером.

Значення спільних вимог сім'ї і дошкільного закладу для формування творчих здібностей дітей, формування у них естетичних почуттів, зображувальних вмінь і навичок. Форми роботи дошкільного закладу з сім'єю з образотворчої діяльності: батьківські збори, консультації для батьків, батьківські куточки, день відкритих дверей, виставки дитячих робіт, виставки творів образотворчого мистецтва і т. д.

Основи природознавства та методика ознайомлення дошкільників з природою

Засоби, методи вивчення та спостереження Всесвіту. Створення перших астрономічних споруд. Перші державні обсерваторії, їх функціонування. Сучасні обсерваторії України та інших країн світу. Ознайомлення дошкільників із спорудами, інструментами для спостереження за небесними тілами на матеріалі наочності.

Відкриття спектрального аналізу (фізичний метод якісного і кількісного визначення складу речовини, що проводиться за його оптичним спектром) та його прогресивні наслідки.

Спостереження як основа астрономії, що дають основні факти пояснюючі те чи те явище у Всесвіті. Інші методи вивчення Всесвіту і небесних тіл.

Всесвіт, його будова. Поняття «Всесвіт», як існуючого матеріального світу, безмежного в часі і просторі, безмежно різноманітного за формою, що їх приймає матерія і енергія.

Особливості формування уявлень про природу планети Земля та Всесвіту у дітей дошкільного віку.

Поняття «природні умови». Значення вивчення природи рідного краю у професійній підготовці майбутніх вихователів.

Характеристика екологічної ситуації в Україні. Екологічні проблеми України. Формування знань про життєдіяльність людини у природному докільлі свого регіону. Значення вивчення природи рідного краю у професійній підготовці фахівців дошкільної освіти.

Поняття «флора» і «фауна», походження та визначення. Роль рослин і тварин у житті людини і природи, їх взаємозв'язок. Планетарна роль рослин. Фітонцидні здібності рослин (Б.П.Токін). Ознайомлення дошкільників із корисними та шкідливими рослинами, їх важливість в життєдіяльності людини. Матеріальна, естетична, пізнавальна функції рослинного і тваринного світу.

Ознайомлення дошкільників з рослинним і тваринним світом рідного краю.

Природа як багатомний феномен, її значення у вихованні та всебічному розвитку дитини. Розробка мети і завдань сучасної методики ознайомлення з природою. Біоцентрична концепція екологічної освіти дошкільників та антропоцентричний підхід.

Наукові засади методики ознайомлення дітей з природою.

Методика ознайомлення дітей з природою як частина загальної педагогічної теорії, її предмет, мета, завдання, принципи побудови педагогічної діяльності. Розробка завдань, принципів, змісту, методів і форм використання природи у навчально-виховній роботі з дітьми дошкільного віку. Психолого-педагогічні чинники формування особистості у процесі ознайомлення з природою.

Природа рідного краю. Знання циклу природничих наук. Педагогічна спадщина прогресивної російської та західної педагогічної думки, психолого-педагогічні дослідження процесу використання природи у вихованні дітей, досвід громадського дошкільного виховання.

Природа як чинник всебічного розвитку дитини. Вирішення завдань розумового виховання у процесі ознайомлення дітей з природою.

Формування системи знань на рівні уявлень і елементарних понять. Формування наочно-образного, образного, образно-схематичного мислення в процесі ознайомлення з природою, удосконалення аналізу і синтезу, розвиток операцій порівняння і класифікації, узагальнення. Розвиток логічного мислення на основі засвоєння причинно-наслідкових зв'язків у природі.

Сенсорне виховання як необхідна умова розумового розвитку дітей. Сенсорне виховання в процесі спілкування з природою. Формування уявлень про властивості об'єктів природи. Дослідження з проблеми формування сенсорних еталонів у процесі ознайомлення з природою.

Завдання морального виховання, їх реалізація у процесі ознайомлення дітей з природою.

Екологічне виховання дошкільників - перша ланка в освіті та вихованні з питань охорони природного довкілля. Екологічне виховання як цілеспрямований процес залучення дітей до природних цінностей людства й конкретного суспільства; формування відповідних моральних якостей, навичок і звичок. Теоретичні засади екологічного виховання дітей дошкільного віку. Проблематика досліджень на сучасному етапі розвитку системи екологічної освіти і екологічного виховання дошкільників.

Вирішення завдань естетичного виховання дітей засобами природних чинників – формування естетичного ставлення, естетичних уявлень і суджень, освоєння дітьми естетичної діяльності, розвиток загальних і спеціальних художньо-творчих здібностей.

Загальна характеристика змісту знань дітей про природу, умінь і навичок щодо вирощування рослин, догляду за тваринами.

Структура програми. Поступове ускладнення програмного матеріалу в різних вікових групах. Концентричний принцип розташування матеріалу, що забезпечує повторність знань, поглиблення їх на кожному ступені. Розташування матеріалу за видами діяльності. Розподіл матеріалу за сезонами.

Класифікація методів ознайомлення дітей з природою.

Види спостережень за природою.

Методика керівництва спостереженнями.

Структура спостережень. Схема розгляду рослин і тварин. Прийоми керівництва спостереженнями в різних вікових групах.

Навчально-виховне значення і своєрідність праці дітей у природі.

Види праці - вирощування рослин, догляд за тваринами, охорона природи. Зміст праці у різних вікових групах відповідно до програмових вимог.

Форми організації праці дітей: доручення, чергування, колективна праця.

Методика керівництва різними формами організації праці дітей.

Дослідження з проблеми організації та проведення трудової діяльності дітей у природі.

Пошуково-дослідницька діяльність дітей у природі. Структурні компоненти пошуково-дослідницької діяльності. Основні пізнавальні функції пошуково-дослідницької діяльності.

Ігрові методи ознайомлення з природою, їх значення.

Значення, види і місце ілюстративного матеріалу в ознайомленні дітей з

Словесні логічні завдання як особливий вид розповіді.

Використання дитячої природознавчої літератури, її значення. Вимоги до добору пізнавальних художніх творів про природу. Методика використання природознавчої книжки в різних вікових групах.

Загальна характеристика форм ознайомлення дітей з природою. Основні форми ознайомлення дітей з природою. Необхідність використання різноманітних форм.

Типи занять, їх зміст. Комплексні заняття. Єдність виховних і освітніх завдань, що здійснюються на заняттях щодо, ознайомлення з природою.

Використання різноманітних методів і прийомів навчання на заняттях відповідно до завдань програми, місця заняття у системі роботи, віку дітей.

Типи занять за їх місцем у системі роботи: формування початкових уявлень, збагачення та розширення знань, узагальнення і систематизація знань на заняттях, методика їх проведення.

Екскурсії як форма і метод ознайомлення дошкільників з природою. Види екскурсій, методика їх проведення. Екскурсії як вид занять. Місце екскурсій в системі роботи з ознайомлення з природою в дитячому садку. Зміст екскурсій, їх тематика. Структура екскурсій. Методика проведення екскурсій.

Свята та розваги природознавчого змісту, їх значення. Основні критерії побудови змісту сценаріїв. Розваги з використанням технічних засобів навчання.

Природо-пізнавальне середовище як компонент освітнього простору ДНЗ.

Куток природи в дошкільному закладі, як важлива умова організації змістовної діяльності дітей, спрямованої на вирішення завдань по ознайомленню з природою. Необхідність організації кутка природи, його навчально-виховне значення.

Вимоги до добору та розміщення об'єктів до куточка природи.

Ділянка дошкільного закладу як природо-пізнавальне компонент. Навчально-виховне значення ділянки дошкільного навчального закладу.

Планування ділянки, його структурні компоненти. Вимоги до озеленення ділянки дошкільного закладу.

Організація і зміст роботи методичного кабінету (районного, міського, обласного) з питань ознайомлення дітей з природою. Підбір методичного та біологічного матеріалу. Вивчення, розповсюдження кращого досвіду вихователів і завідуючих. Впровадження наукових досліджень у практику роботи дошкільних закладів. Підвищення природознавчих знань, практичних умінь вихователів, методистів. Інспектування дошкільних установ з розділу "Ознайомлення дітей з природою". Зміст і методика тематичних обстежень. Методи інспектування.

Форми вдосконалення педагогічної кваліфікації працівників ДНЗ. Специфіка спрямованості усіх форм роботи щодо підвищення кваліфікації працівників дошкільних закладів.

Взаємодія дошкільного навчального закладу та сім'ї по ознайомленню дітей з природою.

Форми здійснення моніторингу стану роботи з ознайомлення дошкільників з природою. Основні напрями вивчення інспектором навчально-виховної роботи по ознайомленню дітей з природою.

Теорія та методика музичного виховання дошкільників

Побудова теорії музично-естетичного виховання на основі суміжних наук - етики, естетики, педагогіки, фізіології, психології, музикознавства. Музичне виховання - частина загальної теорії естетичного виховання дошкільної педагогіки. Методи дослідження проблем музичного виховання і розвитку дитини.

Жанрова система музичної культури. Поняття про види і жанри музичного мистецтва. Відносність розподілу музичних творів по жанрах, їх різноманітність: вокальний, інструментальний, театральний і т. ін.

Жанри народного мистецтва. Характерні риси народної музики - висока майстерність, багатство жанрів, виразність засобів. Основні види музичного фольклору - пісенний та інструментальний.

Основні компоненти музикальності в дошкільному віці. Основні її ознаки: орієнтування дитини в музиці як в життєвому явищі; здатність емоційного переживання; здатність і уміння вслухуватися, диференціювати музичні явища. Виникнення у дитини творчого відношення до музики в своїй діяльності. Обдарованість. Талант. Геніальність.

Структура музичних здібностей і їх обумовленість різними видами музичної діяльності. Ладовисотний слух і чуття ритму. Характеристика музично-сенсорних здібностей. Соціокультурний, педагогічний і психологічний аспекти проблеми розвитку музичних здібностей у дошкільному дитинстві. Психолого-педагогічні умови розвитку музичних здібностей дошкільника.

Вікова динаміка музичного розвитку. Первинні музичні прояви у дітей раннього віку. Вікові і індивідуальні характеристики музичних переживань дітей. Рівень музично-естетичного розвитку дітей до моменту вступу до школи.

Загальне поняття про методи і прийоми музично-естетичного виховання. Своєрідність методів виховання засобами музики. Характеристика окремих методів і прийомів. Художнє виконання твору як особливий метод залучення дитини до музичного мистецтва. Наочно-виразний показ прийомів виконання як метод навчання в співах і музично-ритмічному русі. Пояснення і бесіда як емоційно-образний прийом ознайомлення з музикою.

Характеристика різних видів і способів музичної діяльності.

Виконавська діяльність дітей, її виразність, безпосередність. Співи - основний вид музичної практики. Система вокальних і хорових навичок, розвиток голосу, слуху.

Особливості дитячої музичної творчості та шляхи її формування. Пісенна творчість. Музично-ігрова і танцювальна творчість. Імпровізація на дитячих музичних інструментах. Відбір музичного репертуару, що стимулює дитячу творчість. Організація педагогом і музичним керівником умов для проявів дитячої музичної творчості. Технологія навчання дітей створенню музично-художніх образів. Технологія стимулювання дитячих музичних імпровізацій.

Музичні заняття як основна організаційна форма навчання. Види

музичних занять - фронтальні, об'єднані, групові, індивідуальні.

Значення музики у повсякденному житті дітей. Музика як невід'ємний супутник повсякденного життя дошкільного навчального закладу.

Роль музичного керівника і вихователів груп при проведенні свята. Підготовка музичного керівника до свята, складання святкової програми, затвердження її на педагогічній нараді, робота з ведучим і вихователями, що беруть участь в святі.

Роль батьків в процесі цілісного музичного виховання й розвитку дітей дошкільного віку. Визначення поняття: музична культура сім'ї. Характеристика умов музичного розвитку дітей у сім'ї. Види музичної діяльності дітей у сім'ї. Форми організації музичної діяльності дітей у сім'ї: музичні заняття, розваги, самостійна музична діяльність. Використання музики під час інших видів діяльності.

Методика формування елементарних математичних уявлень

Історія розвитку числа та лічби. Письмова нумерація. Системи числення та їх розвиток. Лічильні пристрої. Старовинні російські та українські системи мір. Основні математичні поняття: множина, елементи множини, відношення, операції над множинами; число, натуральний ряд, лічба, цифри, форма, величина та ін. Методи навчання арифметики в школі та дитячому садку (монографічний, обчислювальний та метод одночасного вивчення взаємозворотних дій). Становлення та розвиток методики формування елементів математики у дітей дошкільного віку Є.Тихеева, Г.Морозова, Ф.Н. Блехер, Г. Леушина, С.Русова та інші про формування математичних уявлень у дітей дошкільного віку, розроблені ними програми та методичні посібники. Внесок учених України в її розробку (Г.Костюк, М. Богданович, О.Грибанова, В.Котирло, З.Лебедевата ін.). Перспективи розвитку методики формування елементів математики у дітей раннього і дошкільного віку.

Етапи розвитку обчислювальної діяльності. Сенсорна основа у формуванні уявлень і понять про множини. Особливості сприйняття та відображення множин дітьми раннього віку. Навчання дітей угрупованню предметів за різними ознаками. Формування уявлень про рівність та нерівність множин. Розуміння та засвоєння дітьми виразів: стільки-скільки; більш-менш; порівну, по одному, жодного. Методика ознайомлення дітей з множинами в різних вікових групах. Завдання навчання дітей лічби в різних вікових групах дитячого садка. Утворення чисел на основі порівняння множин і дій з величинами. Навчання дітей кількісній та порядковій лічби. Правила лічби. Лічба за участю різних аналізаторів. Особливості розвитку у дітей уявлень про натуральний ряд чисел. Засвоєння взаємозворотніх відносин між числами, які знаходяться поруч.

Поняття про величину предметів. Основні якості величини. Особливості сприйняття величини предметів у ранньому та дошкільному віці. Чуттєве пізнання - основа формування уявлень про протяжність. Роль слова в сприйнятті та порівнянні величини предметів. Методика навчання дітей засобів обстежування та порівняння предметів за довжиною, шириною,

висотою; ознайомлення з вагою та об'ємом. Розвиток окоміру. Формування у дітей уявлень про вимірювання різних величин за допомогою умовної міри та загальноприйнятих мір.

Геометрична фігура як еталон сприйняття форми предметів. Особливості сприйняття дітьми предметів та геометричної фігури. Обстежувальні дії та їх роль у пізнанні форми. Роль слова в сприйнятті та формуванні уявлень про форму. Завдання та засоби ознайомлення дітей з формою предметів. Методика навчання дітей вмінню розрізняти та називати геометричні фігури. Групування та порівняння геометричних фігур за різними ознаками. Використання дидактичних ігор та вправ у класифікації уявлень про форму.

Поняття про простір та просторові орієнтири. Генезис просторових орієнтирів у дітей. Завдання з формування у дітей уявлень та понять про простір. Методика формування у дітей знань про простір. Методика формування орієнтування у просторі у дітей різних вікових груп: розрізнення основних напрямків від себе, від предметів; визначення предметів у відношенні один до одного. Ознайомлення дітей з планом та масштабом. Дидактичні ігри та вправи для розвитку орієнтації у просторі.

Час і його ознаки. Особливості сприйняття часу дітьми різного віку. Завдання, зміст ознайомлення з системою мір: доба, тиждень, рік, місяць. Розвиток чуття часу у дітей старшого дошкільного віку; здібності планування в часі діяльності, регулювання темпу та режиму роботи з формування в залежності від відведеного часу та обсягу роботи. Єдині просторово-часові уявлення у дітей.

Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку

Предмет та основні завдання курсу. Характеристика основних понять. Зв'язок теорії фізичного виховання з іншими науковими дисциплінами. Природничо-наукові основи курсу. Основні методи наукових досліджень в галузі фізичного виховання.

Етапи розвитку теорії та методики фізичного виховання. Актуальні проблеми фізичного виховання дітей дошкільного віку в працях педагогів.

Основні джерела розвитку теорії фізичного виховання. Сучасні проблеми теорії фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Характеристика завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Комплексний підхід у реалізації завдань з фізичного виховання. Характеристика оздоровчих, освітніх та виховних завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку. Валеологічна спрямованість завдань з фізичного виховання. Роль дошкільних навчальних закладів у вирішенні завдань з фізичного виховання.

Характеристика засобів фізичного виховання дошкільнят: сили природи (сонце, повітря і вода); гігієнічні фактори (розпорядок процесів життєдіяльності, харчування, особиста та громадська гігієна); фізичні вправи (масаж, рефлекторні вправи, пасивні, пасивно-активні та активні фізичні вправи). Характеристика фізичних вправ: поняття про зміст, структуру і техніку фізичних вправ, просторова характеристика, просторово-часова та

часова характеристика. Класифікація фізичних вправ. Вимоги до вибору фізичних вправ.

Єдність навчання, виховання та розвитку дітей в процесі фізичного виховання. Специфіка реалізації принципів навчання у фізичному вихованні. Методи і прийоми навчання фізичним вправам. Співвідношення дидактичних методів та прийомів навчання на різних етапах навчання дошкільників руховим діям.

Закономірності фізичного розвитку дитячого організму: інтенсивність фізичного розвитку; висока пластичність та чутливість по відношенню до подразників зовнішнього середовища; напруженість процесів обміну речовин; тісна фізичного та психічного розвитку дітей.

Характеристика особливостей розвитку та удосконалення функцій органів та систем дитячого організму в процесі виконання фізичних вправ.

Гімнастика як засіб фізичного виховання. Види гімнастики: загальнорозвивальні види (гігієнічна, корегуюча, основна гімнастика), гімнастика зі спортивною спрямованістю (акробатика, художня гімнастика, спортивна гімнастика), спеціально-прикладні види (виробнича гімнастика, гімнастика з професійною спрямованістю та лікувальна гімнастика). Особливості використання загальнорозвивальних видів гімнастики у дошкільному навчальному закладі. Зміст та методика навчання дітей різних вікових груп вправам з шикування та перешиккування, загальнорозвивальним та танцювальним вправам.

Види основних рухів та їх характеристика (ходьба, біг, лазіння, стрибки, метання, вправи у рівновазі). Техніка виконання основних рухів. Методика навчання дітей основним рухам, послідовність добірки фізичних вправ для формування у дітей різних вікових груп рухових умінь та навичок з основних рухів. Використання підготовчих та допоміжних вправ. Прийоми страхування та попередження травматизму. Аналіз програм виховання і навчання дітей в дошкільному навчальному закладі, Базового компоненту дошкільної освіти з розділу „Основні рухи”. Ускладнення засобів різних вікових групах у відповідності до вікових можливостей дітей та завдань рухової підготовленості.

Комплексний вплив вправ спортивного характеру на всебічний розвиток дітей. Види спортивних вправ. Правила вибору вправ спортивного характеру. Поетапність ознайомлення старших дошкільників з вправами спортивного характеру (підготовчий період, допоміжний та основний). Особливості методики розучування вправ спортивного характеру. Правила поведінки дітей та попередження травматизму.

Вплив ігор з елементами спорту на зміцнення здоров'я, підвищення рівня рухової підготовленості та розвиток фізичних якостей. Методика навчання дітей іграм спортивного характеру. Обладнання та інвентар. Техніка, правила та тактика ігор спортивного характеру. Дозування навантажень. Правила поведінки дітей та попередження травматизму.

Характеристика рухливої гри як засобу та методу фізичного виховання дітей. Поняття про рухливу гру, її структура. Класифікація рухливих ігор,

11. Ладивір С.О. Виховання гуманних почуттів у дітей / С.Ладивір, О.Долинна, В.Котырло та ін.; за наук.ред. Т.Піроженко, С.Ладивір, Ю.Манилюк. – Тернопіль, 2010.
12. Воспитание детей в игре / Сост. А.К.Бондаренко, А.И.Матусик. – М., 1983.
13. Воспитателю о работе с семьей / Под ред. Н.Ф.Виноградовой. – М., 1989.
14. Гуманістична виховання дітей дошкільного віку в контексті інноваційної педагогічної діяльності / За наук. ред. Т.І.Поніманської, І.М.Дичківської. – Рівне, 2012.
15. Дитина: Орієнтовний зміст виховання і навчання дітей 3 – 7 років у дитячих закладах. – К., 1992.
16. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М.Дичківська. – К., 2012.
17. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія. Навч. посіб. / Т.В.Дуткевич – К., 2012.
18. Єфименко М.М. Театр фізичного виховання та оздоровлення дошкільників / М.М.Єфименко. – К., 1995.
19. Жуковская Р.И. Игра и ее педагогическое значение / Р.И.Жуковская. – М., 1975.
20. Запорожец А.В. Избранные психологические труды / А.В.Запорожец. – М., 1986.
21. Игра дошкольника / Под ред. С.Л.Новоселовой. – М., 1989.
22. Історія дошкільної педагогіки / З.Н.Борисова, В.У.Кузьменко. – К., 2004.
23. Конвенція ООН про права дитини.
24. Кондратова В.В. Розумове виховання дошкільників. – К., 1979.
25. Кондратенко Т.Д. Обучение старших дошкольников / Т.Д.Кондратенко, В.К.Котырло., С.А.Ладивир. – К., 1986.
26. Комарова Т.С. Изобразительное творчество дошкольников в детском саду / Т.С.Комарова. – М., 1984.
27. Концепція дошкільного виховання в Україні. Проект – К., 1993.
28. Концепция дошкольного воспитания. – М., 1989.
29. Котырло В.К. Развитие волевого поведения у дошкольников / В.К.Котырло. – К., 1971.
30. Люблінська Г.О. Дитяча психологія. – К., 1974.
31. Макаренко А.С. Книга для батьків. – К., 1969.
32. Малятко: Програма виховання дітей дошкільного віку. – К., 1999.
33. Методика обучения изобразительной деятельности и конструирования / Под ред. Н.П.Сакулиной, Т.С.Комаровой. – М., 1979.
34. Методика ознайомлення дітей з природою: Хрестоматія / Укладач Н.М.Горопаха. – К., 2012.
35. Мухина В.С. Детская психология / В.С.Мухина. – М., 1995.
36. Наступність у навчально-виховній роботі дитячого садка і школи / За ред. З.Н.Борисової. – К., 1985.
37. Нравственно-трудовое воспитание детей в детском саду / Под. ред. Р.С.Буре. – М., 1987.
38. Основы дошкольной педагогики / Под ред. А.В.Запорожца, Т.А.Марковой. – М., 1980.
39. Павелків Р.В. Дитяча психологія / Р.В.Павелків, О.П.Цигипало. – К., 2008.
40. Поніманська Т.І. Виховання людяності / Т.І.Поніманська, О.А.Козлюк, Г.В.Марчук. – 2-ге вид. – Рівне, 2012.
41. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. – К., 2008.
42. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка. Практикум / Т.І.Поніманська, І.М.Дичківська. – К., 2007.
43. Поніманська Т.І. Моральне виховання дошкільників. – К., 1993.
44. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти / За ред. Г.С.Тарасенко. – К., 2010.
45. Про охорону дитинства: Закон України. – К., 2001.
46. Про дошкільну освіту: Закон України. – К., 2001.
47. Про освіту: Закон України. – К., 1996.

48. Русова С.Ф. Теорія і практика дошкільного виховання / С.Ф.Русова. – Львів, 1995.
49. Содержание и методы умственного воспитания дошкольников / Под ред. Н.Н.Поддякова. – М.,1980.
50. Сорокина А.И. Умственное воспитание в детском саду / А.И.Сорокина. – М., 1975.
51. Стельмахович М.Г. Українська родинна педагогіка / М.Г.Стельмахович. – К., 1996.
52. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К., 1987.
53. Сухорукова Г.В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі / Г.В.Сухорукова, О.О.Дронова, Н.М.Голота, Л.А. Янцур. – К., 2011.
54. Формирование взаимоотношений дошкольников в детском саду и семье. – К., 1987.
55. Художественное творчество и ребенок. – М., 1972.
56. Эльконин Д.Б. Психология игры / Д.Б.Эльконин. – М., 1978.
57. Щербакова К.Й. Вступ до спеціальності // К.Й.Щербакова. – К., 1990.
58. Щербакова К.Й. Методика формування елементів математики в дошкільників / К.Й.Щербакова; Європейський ун-т. - К., 2011.
59. Усова А.П. Обучение в детском саду / А.П.Усова. – М., 1981.
60. Ушинський К.Д. Вибр. пед. твори / К.Д.Ушинський. – К., 1983.
61. Яришева Н.Ф. Методика ознайомлення дітей з природою / Н.Ф.Яришева. – К., 1993.